

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 113/03-50

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu Juraja Babjaka a zo sudcov Eduarda Báránya a Ľubomíra Dobríka vo veci sťažnosti M. H., bytom T. L., zastúpenej komerčným právnikom JUDr. S. S., B., pre namietané porušenie jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a v čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd, ako aj práva na prejednanie veci súdom v primeranej lehote zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Poprad v konaní vedenom pod sp. zn. Nc 780/87 na neverejnom zasadnutí 12. novembra 2003 takto

r o z h o d o l :

1. Okresný súd Poprad v konaní vedenom pod sp. zn. Nc 780/87 porušil základné právo M. H. na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručené v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a v čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd, ako aj jej právo na prerokovanie veci súdom v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. M. H. p r i z n á v a primerané finančné zadosťučinenie v sume 150 000 Sk (slovom jedenstopäťdesiat tisíc slovenských korún), ktoré jej je Okresný súd Poprad p o v i n n ý vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

3. Okresný súd Poprad j e p o v i n n ý zaplatiť náhradu trov konania M. H. v sume 8 541 Sk (slovom osem tisíc päťstoštyridsať jeden slovenských korún) na adresu jej právneho zástupcu komerčného právnik JUDr. S. S., B., do pätnástich dní od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Sťažnosti M. H. vo zvyšnej časti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. III. ÚS 113/03-31 z 21. augusta 2003 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na konanie sťažnosť M. H., bytom T. L. (ďalej len „sťažovateľka“), zastúpenej komerčným právnikom JUDr. S. S., B., pre namietané porušenie jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a v čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), ako aj práva na prejednanie vecí súdom v primeranej lehote zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Poprad (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. Nc 780/87. Sťažnosť z 24. februára 2003 bola odovzdaná na poštovú prepravu 26. februára 2003 a ústavnému súdu doručená 27. februára 2003.

Vo svojich podaniach z 24. februára 2003, 6. augusta 2003 a 3. októbra 2003 sťažovateľka uviedla, že 23. decembra 1987 doručila na okresný súd návrh na začatie konania vo veci starostlivosti súdu o mal. M. I. (ďalej len „syn“) proti otcovi dieťaťa L. T. bytom P. (ďalej len „odporca“). V návrhu na začatie konania bola uvedená presná adresa otca dieťaťa – odporcu, na ktorej dodnes žije a býva. Po podaní návrhu sa sťažovateľka viackrát na okresnom súde informovala, v akom štádiu je predmetná vec. Okresným súdom jej bolo zakaždým oznámené, že vo veci nie je nič nové s tým, že odporcovi nie je možné doručiť predvolanie, pretože je nezvestný. V záujme urýchlenia súdneho konania sťažovateľka požiadala listom zo 6. marca 1989 o pomoc pri vymáhaní výživného Ústredí pro mezinárodně právní ochranu mládeže B. Táto inštitúcia jej listom z 20. marca 1989 oznámila, že nemá možnosť zasahovať do konania okresného súdu. Ďalšou inštitúciou, ktorú v záujme urýchlenia konania sťažovateľka listom z 1. septembra 1993 oslovila a požiadala o pomoc, bolo Centrum pre medzinárodno-právnu ochranu detí a mládeže B., ktoré jej listom z 9. septembra 1993 oznámilo, že predmetné konanie je v kompetencii okresného súdu. Vzhľadom na to, že od poslednej správy, ktorú sťažovateľka na okresnom súde dostala v júli roku 1990, sa do roku 1996 v predmetnom konaní nič neudialo, podaním z 18. marca 1996 požiadala sťažovateľka ústavný súd o prešetrenie jej prípadu. Následne, vychádzajúc aj z jeho odpovede, sťažovateľka podala Krajskému súdu v Prešove (ďalej len „krajský súd“) sťažnosť na prieťahy v uvedenom konaní. Krajský súd túto sťažnosť postúpil na priame vybavenie predsedovi okresného súdu. Oznámenie o preskúmaní podanej sťažnosti predseda okresného súdu zaslal sťažovateľke až listom z 10. augusta 2000. Podaním zo 17. apríla 2002 sa sťažovateľka obrátila na doc. JUDr. P. K., CSc., verejného ochrancu práv, ktorý jej podnet po doplnení potrebných dokladov prijal na vybavenie. Následne začal vo veci intenzívnejšie konať aj okresný súd. Sťažovateľke, ako aj jej medzitým plnoletému synovi bolo doručené predvolanie na pojednávanie v predmetnej veci na 18. december 2002 s náhradným termínom 13. januára 2003. Pojednávanie konaného 13. januára 2003 sa zúčastnil aj odporca, ktorý vo svojom vyjadrení uviedol, že žil a žije stále na tej istej adrese, ktorú sťažovateľka uviedla už v návrhu na začatie konania, a predvolanie na toto pojednávanie bolo prvým a jediným, ktoré od okresného súdu dostal. Okresný súd na uvedenom pojednávaní schválil zmier účastníkov v uvedenom konaní, zaviazal odporcu na platenie výživného a v časti dlžného výživného konanie zastavil s tým,

že žiadnemu z účastníkov konania nepriznal náhradu trov konania. K uzatvoreniu súdneho zmiernu v predmetnej veci, tak ako bol tento schválený uznesením okresného súdu, dospeli účastníci konania z toho dôvodu, že po uplynutí 15 rokov od podania návrhu na okresný súd došlo k zmene pomerov na strane odporcu. Odporca je v súčasnosti dôchodcom, nevlastní žiaden majetok ani finančné prostriedky. Sám žije z dôchodku, pričom v spoločnej domácnosti žije s maloletou dcérou, ktorá je odkázaná na jeho starostlivosť. Sťažovateľka poukázala aj na skutočnosť, že po celú dobu 15 rokov vedenia konania na okresnom súde sa starala o výchovu a výživu svojho syna, s čím boli spojené nemalé finančné prostriedky. V súčasnosti jej syn študuje na vysokej škole, pričom zabezpečenie jeho štúdia si vyžaduje vynakladanie nemalých finančných prostriedkov. V prípade, že by bol okresný súd v predmetnom konaní využil všetky prostriedky na predvolanie odporcu na pojednávanie, na jeho vypočutie a mohol tak vo veci rozhodnúť bez zbytočných prietáhov, sťažovateľka by bola mohla získať finančné prostriedky na starostlivosť a výchovu pre svojho syna.

Na základe vyššie uvedených skutočností sťažovateľka vo svojich podaniach žiadala, aby ústavný súd nálezom rozhodol, že *„V konaní Okresného súdu Poprad, vedeného pod sp. zn. NC 780/87 došlo k prietahom v konaní, čím boli porušené ústavné práva sťažovateľky.*

Slovenská republika je z titulu nemajetkovej ujmy povinná zaplatiť sťažovateľke sumu 336.720,- Sk do 15 dní odo dňa doručenia rozhodnutia“.

Vo svojich podaniach zdôvodnila požadované finančné zadost'učinenie nasledovne: *„(...) Máme za to, že zbytočnými prietahmi v konaní vznikla sťažovateľke nemajetková ujma spočívajúca vo vyvíjaní maximálneho až úporného úsilia na ochranu práv svojho dieťaťa, čím sťažovateľka po celú dobu trvania súdneho konania žila v psychickom napätí a v strese.“*

Sťažovateľka ústavnému súdu predložila taktiež fotokópiu listu č. Spr. 8/00 z 10. augusta 2000 preukazujúceho využitie účinného právneho prostriedku nápravy vo vzťahu k základnému právu na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, a to sťažnosti na prietahy v konaní v zmysle § 17 zákona Slovenskej národnej rady č. 80/1992 Zb.

o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich (zákon o štátnej správe súdov) v znení neskorších predpisov.

Vo svojom podaní z 3. októbra 2003 sťažovateľka ústavnému súdu prostredníctvom svojho právneho zástupcu oznámila, že v zmysle § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde súhlasí s upustením od verejného ústneho pojednávania v predmetnej veci, a súčasne si v ňom uplatnila náhradu trov konania pred ústavným súdom pozostávajúcich z trov právneho zastúpenia spolu vo výške 8 541 Sk.

Okresný súd v písomnom vyjadrení k sťažnosti č. Spr. 823/03 z 3. novembra 2003 požiadal ústavný súd, aby sťažnosti sťažovateľky nevyhovel. V ďalšom texte svojho vyjadrenia opísal priebeh celého konania až po rozhodnutie vo veci samej. Zdlhavosť predmetného konania bola podľa neho zapríčinená najmä tým „ (...) že súd postupoval v súlade s inštrukciou MS 1/87 o vykonávaní haagského Dohovoru o vykonávaní dôkazov v cudzine v občianskoprávných a obchodných veciach z 18. marca 1970 a bez vykonania tohto dôkazu nemohol rozhodnúť. Vzhľadom ku skutočnosti, že odporca je občanom iného štátu, súd v konaní uplatnil postup výsluchu odporcu a vykonanie ďalších dôkazov prostredníctvom dožiadaného súdu v M. r. Napriek opakovaným výzvam dožiadaný súd dôkazy nevykonal. Dožiadaný súd nezistil osobné ani majetkové pomery otca dieťaťa (...)“.

Ku skutkovým okolnostiam svojho rozhodnutia vo veci samej okresný súd uviedol, že „ (...) M. H. v čase pojednávania už plnoletý vzhľadom k výsledkom dokazovania zobral svoj návrh v časti dlžného výživného späť s tým, že s otcom, teda odporcom sa dohodol na pomoci v štúdiu, prípadne pracovného zaradenia v M. r., kde chce vycestovať. Výživné si uplatnil iba od 1. 1. 2003. Súhlas s uzavretým zmierom deklaroval tak M. H., ako aj jeho matka, odporca a kolízny opatrovník. Pretože M. H. má ako študent naďalej právo na výživné od svojich rodičov, pričom v ďalšom období sa rozhodol zdržiavať u otca, ktorý by výlučne sám mal zabezpečovať jeho výživu bez podielu matky, späťvzatie návrhu čo do dlžného výživného sa javí ako kompromis oboch rodičov vo veci vyživovacej povinnosti k dieťaťu“.

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti sa sťažnosť sťažovateľky podľa okresného súdu javí ako účelová. Uplatnená nemajetková ujma vo výške 336 720 Sk bola v podstate ňou vyčíslená ako dlžné výživné za obdobie od 1. júla 1987 do roku 2002. Sťažovateľka sa zriekla výživného za uvedené obdobie voči odporcovi v zmysle napriek tomu, že si ho mohla voči nemu legitímne uplatniť. Uplatnenie a priznanie nemajetkovej ujmy si podľa neho nie je možné zamieňať s hmotnoprávnym nárokom, ktorý si účastník konania uplatnil a ktorého sa následne vzdal späťvzatím návrhu na začatie konania vychádzajúc z toho, že voči odporcovi bude prípadný výkon rozhodnutia vzhľadom na jeho majetkové pomery neúspešný.

V závere svojho vyjadrenia okresný súd uviedol: „ Do rozhodnutia veci súdom prvého stupňa sa M. H. nedomáhala na Ústavnom súde svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov. Možno konštatovať, že okresný súd smeroval svojimi úkonmi k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania, teda k rozhodnutiu vo veci samej, pričom k závažnejším prietahom v konaní došlo najmä zo strany iného orgánu, a to dožiadaného súdu v M. r.

Nevyhovieť návrhu ďalej žiadame z dôvodu, že ústavnú sťažnosť M. H. podala až po rozhodnutí súdu prvého stupňa, ktoré ešte pred upresnením sťažnosti nadobudlo právoplatnosť.

Ak by Ústavný súd konštatoval porušenie základného práva účastníka na prerokovanie veci bez zbytočného prietahu, ako aj práva na prejednanie veci súdom v primeranej lehote, navrhujeme nepriznať sťažovateľke nemajetkovú ujmu, pretože túto ujmu si sťažovateľka uplatnila účelovo ako nárok, ktorého sa v priebehu súdneho konania vzdala.

S odkazom na ustanovenie § 30 ods. 2 Zákona o Ústavnom súde Okresný súd Poprad súhlasí s upustením od ústneho pojednávania.“

II.

Z obsahu sťažnosti a k nej priložených písomností, z vyjadrení účastníkov konania a z obsahu na vec sa vzťahujúceho súdneho spisu ústavný súd zistil nasledovný priebeh a stav konania v predmetnej veci.

Dňa 23. decembra 1987 bol okresnému súdu doručený „návrh na umiestnenie a určenie výživného“ spísaný 4. decembra 1987 sťažovateľkou na Mestskom národnom výbore V. T. – S. S., predmetom ktorého bolo zverenie mal. M. I., do výchovnej starostlivosti matky – sťažovateľky a určenie výživného (od 1. júla 1987 vo výške 700 Sk mesačne), ktorým má otec dieťaťa L. T. (ďalej len „odporca“) prispievať na uvedené dieťa.

Okresný súd 17. januára 1988 vyhotovil písomnosti potrebné na doručenie spisov určených pre osoby, ktoré bývajú v M. P. r., za účelom doručenia návrhu sťažovateľky spolu s predvolaním na pojednávanie odporcovi.

Sťažovateľka bola okresným súdom predvolaná na pojednávanie konané 17. januára 1988 listom doručeným 11. januára 1988.

Listom z 26. októbra 1989 okresný súd zaslal dožiadanie Okresnému súdu v P. (M. r.), ktorým ho požiadal o doručenie návrhu sťažovateľky a predvolania na pojednávanie odporcovi, ako aj o vykonanie výsluchu odporcu k otázkam, ktoré uviedol vo svojom liste.

Okresný súd uznesením sp. zn. Nc 780/87 z 25. januára 1990 ustanovil mal. M. I. v uvedenom konaní opatrovníka.

Uznesením sp. zn. Nc 780/87 z 24. januára 1990 okresný súd poveril tlmočníčku preložiť pripojené listiny do maďarského jazyka. Preložené listiny boli okresnému súdu spolu so sprievodným listom doručené 5. februára 1990.

Vo veci konajúci sudca pokynom z 13. februára 1990 vytýčil termín pojednávania na 27. apríl 1990 a súčasne určil i náhradný termín pojednávania na 6. júl 1990.

Na základe výzvy okresného súdu mu zamestnávateľ sťažovateľky I. T., š. p., 12. apríla 1990 doručil kompletný mzdový list sťažovateľky.

Na pojednávanie konané 27. apríla 1990 v predmetnej veci sa nedostavili bez ospravedlnenia sťažovateľka ani odporca (dožiadanie príslušným súdom ešte nebolo vybavené), a preto okresný súd odročil pojednávanie na náhradný termín 6. júla 1990.

Listom z 3. júla 1990 označeným ako „Doplnok ku spisu Nc 780/87“ sťažovateľka okresnému súdu oznámila zmeny, ktoré nastali v jej osobnom stave (vydala sa za J. H., žije s ním v spoločnej domácnosti a narodila sa jej dcéra K.), a taktiež skutočnosť, že na podanom návrhu i naďalej trvá.

Okresný súd vo veci pojednával 6. júla 1990, pričom na pojednávaní zistil, že nebolo vybavené dožiadanie maďarským súdom a vec bola odročená na neurčito za účelom vytýčenia nového termínu pojednávania.

Sťažovateľka „Žiadosťou o náhradný súhlas na zmenu priezviska“ zo 16. júna 1993 požiadala okresný súd o privolenie na zmenu priezviska mal. dieťaťa M. I.

Vo veci konajúci sudca pokynom z 21. júna 1993 nechal predvolať sťažovateľku vo veci neúplného návrhu na udelenie súhlasu na podanie žiadosti o zmenu priezviska na 2. júl 1993. Predvolanie bolo podľa priloženej doručenky sťažovateľke doručené 25. júna 1993.

Na okresnom súde v zápisnici z 2. júla 1993 bol so sťažovateľkou na jej žiadosť spísaný úplný návrh matky na udelenie súhlasu na podanie žiadosti o zmenu priezviska maloletého M. I.

Pokynom súdnej kancelárie z 19. septembra 1994 vo veci konajúci sudca vytýčil termín pojednávania na 3. október 1994 a nechal naň predvolať sťažovateľku, J. H. a Obvodný úrad v S. S., oddelenie starostlivosti o rodinu a deti (ďalej len „obvodný úrad“).

Uznesením okresného súdu z 19. septembra 1994 ustanovil súd za opatrovníka maloletého M. I. v konaní o zmenu jeho priezviska obvodný úrad.

Listom doručeným okresnému súdu 23. septembra 1994 sťažovateľka podala okresnému súdu návrh na vydanie cestovného pasu pre maloletého M. I.

Vo veci konajúci sudca pokynom súdnej kancelárie vytýčil termín pojednávania na 3. október 1994 a nechal ustanoviť kolízneho opatrovníka pre maloletého M. I.

Uznesením č. k. Nc 780/87-32 z 29. septembra 1994 okresný súd ustanovil mal. M. I. opatrovníka v konaní o udelenie súhlasu na vydanie cestovného pasu pre maloletého.

Na pojednávaní konanom 3. októbra 1994 okresný súd udelil rozsudkom č. k. Nc 780/87-34 súhlas namiesto odporcu sťažovateľke na zmenu priezviska maloletého M. I. na priezvisko H.

Rozsudkom sp. zn. Nc 780/87-37 z 3. októbra 1994 okresný súd udelil súhlas namiesto odporcu na vydanie cestovného pasu maloletému M. I.

Vo veci konajúci sudca vytýčil 23. januára 1998 nový termín pojednávania na 11. február 1998 a nechal naň predvolať sťažovateľku aj Okresný úrad P.

Na pojednávaní 11. februára 1998 okresný súd vypočul sťažovateľku a odročil ho za účelom opätovného dožiadania cez maďarský súd na výsluch otca, zistenia jeho osobných a majetkových pomerov.

Dňa 27. februára 1998 vo veci konajúci sudca vytýčil termín nového pojednávania na 16. november 1998, nechal naň predvolať účastníkov konania i vyžiadať podklady o zárobkoch sťažovateľky a J. H. za roky 1991-1998.

Listom doručeným okresnému súdu 23. marca 1998 doručil zamestnávateľ sťažovateľky G. P. jej mzdové listy za obdobie od 1. augusta 1997 do 31. decembra 1997, v ostatnom období ho odkázal na I. T., a. s., S. S.

Uznesením sp. zn. Nc 780/87 zo 16. júla 2002 okresný súd uložil tlmočníkovi vyhotoviť preklady pripojených listín (návrh na začatie konania, predvolanie na pojednávanie, žiadosť o poskytnutie spolupráce, dožiadanie pre Okresný súd v P., žiadosť o doručenie súdnych písomností, výzvu otcovi dieťaťa na vyjadrenie, zápisnicu z pojednávania z 11. februára 1998). Uznesenie bolo doručené tlmočníkovi 23. októbra 2002.

Pokynom súdnej kancelárii zo 17. októbra 2002 vo veci konajúci sudca vytýčil nový termín pojednávania na 18. december 2002 a určil aj jeho náhradný termín na 13. január 2003. Zároveň nechal pokynom predvolať sťažovateľku, M. H., Okresný úrad P., ako aj doručiť listiny s prekladmi otcovi.

Tlmočník listom z 26. novembra 2002 doručil súdu vyúčtovanie tlmočného a náhrady nákladov na úkony tlmočníka č. 17/02-40/02.

Uznesením okresného súdu č. k. Nc 780/87 z 11. decembra 2002, ktoré nadobudlo právoplatnosť 14. januára 2003, bola priznaná tlmočníkovi odmena za vykonanie tlmočnických úkonov.

Pokynom súdnej kancelárii nechala vo veci konajúca sudkyňa predmetné uznesenie doručiť sťažovateľke, Okresnému úradu P. aj tlmočníkovi.

Na pojednávaní 18. decembra 2002 okresný súd vypočul M. H., ktorý medzitým dovŕšil vek plnoletosti. Súd pojednávanie odročil na náhradný termín.

Dňa 13. januára 2003 sa uskutočnilo pojednávanie na okresnom súde za účasti všetkých účastníkov konania – sťažovateľky, M. H., odporcu a Okresného úradu P., na ktorom účastníci konania uzavreli súdny zmier.

Dňa 14. januára 2003 bolo okresnému súde doručené od tlmočníka vyúčtovanie tlmočného. Uznesením okresného súdu č. k. Nc 780/87-84 z 28. januára 2003 bola tlmočníkovi priznaná odmena za vykonanie tlmočnickeho úkonu.

Uznesením okresného súdu č. k. Nc 780/87-85 z 13. januára 2003 bol schválený súdny zmier účastníkov, konanie vo zvyšnej časti dlžného výživného bolo zastavené a žiadnemu z účastníkov súd nepriznal právo na náhradu trov konania. Toto uznesenie nadobudlo právoplatnosť 28. marca 2003.

Uznesením okresného súdu č. k. Nc 787/87-86 z 28. januára 2003 uložil súd tlmočníkovi povinnosť vyhotoviť preklad rozhodnutia súdu do maďarského jazyka. Preklad rozhodnutia tlmočník doručil súdu 24. februára 2003 a listom z 26. februára 2003 bol tlmočník okresným súdom vyzvaný na predloženie vyúčtovania tlmočného.

III.

1. Podľa ustanovenia čl. 48 ods. 2 prvej vety ústavy: „Každý má právo, aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných prietáhov (...)“

Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je najmä odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia štátneho orgánu. Samotným prerokovaním veci na súde alebo inom štátnom orgáne sa právna neistota neodstráni. K vytvoreniu želaného stavu, t. j. stavu právnej istoty, dochádza v zásade až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu. Preto

na splnenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy nestačí, aby štátne orgány vec prerokovali, prípadne vykonali rôzne úkony bez ohľadu na ich počet (I. ÚS 10/98).

Otázku existencie zbytočných priet'ahov v konaní, a tým aj porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy skúma ústavný súd vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti prípadu podľa právnej a faktickej zložitosti veci, podľa správania účastníka konania a spôsobu, akým v konaní postupoval súd (napr. II. ÚS 74/97, I. ÚS 70/98). Tieto tri kritériá zohľadňuje pri namietanom porušení práva na prerokovanie veci súdom v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru aj Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu (III. ÚS 111/02, III. ÚS 29/03).

A) Predmetom posudzovaného konania pred okresným súdom je návrh na zverenie dieťaťa do výchovy a určenie výživného. Základnými kritériami na hodnotenie veci ako zložitej je skutkový stav veci a platná právna úprava relevantná pre rozhodnutie o veci. Okolnosti tohto prípadu neumožňujú opodstatnene uvažovať o tom, že konanie o zverenie dieťaťa do výchovy a určenie výživného je vecou zložitou z hľadiska skutkového stavu. Aj napriek skutočnosti, že za otca dieťaťa bol označený maďarský štátny občan, právna úprava relevantná pre rozhodnutie o veci nie je v tomto prípade zložitá. Právne predpisy platné v čase podania návrhu sťažovateľky jednoznačne odkazujú na použitie slovenského právneho poriadku ako vo veci zverenia dieťaťa do výchovy, tak aj vo veci určenia výživného pre maloleté dieťaťa (v súlade s § 2 zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov v spojení s čl. 22 vyhlášky ministerstva zahraničných vecí č. 91/1962 Zb. o Zmluve medzi Československou socialistickou republikou a Maďarskou ľudovou republikou o úprave právnych vzťahov vo veciach občianskych, rodinných a trestných). Cudzí, resp. medzinárodný prvok v konaní (účastník konania, ktorý je občanom iného štátu) môže mať však za následok zdĺhavosť konania, pretože vykonávanie všetkých úkonov si vyžaduje súčinnosť s orgánmi cudzieho štátu, preklady listín do cudzieho jazyka a vytyčovanie pojednávaní s dostatočným predstihom. Ústavný súd už vo svojej judikatúre vyslovil, že zdĺhavosť postupu v konaní nezbavuje sudcu zodpovednosti za priet'ahy v konaní, ak nečinnosťou, nesprávnou

organizáciou svojej práce alebo inými nedostatkami vo svojej činnosti prispeje k tomu, že konanie o práve občana trvá dlho (II. ÚS 26/95).

B) Správanie sťažovateľky ako účastníčky konania ústavný súd hodnotí ako aktívne. Sťažovateľka sa zúčastňovala na vytýčených pojednávaniach, okresnému súdu oznamovala z vlastnej iniciatívy zmenu svojich osobných pomerov, svoje právo sa snažila aktívne chrániť prostredníctvom viacerých inštitúcií (napr. žiadosť o pomoc Centru pre medzinárodnoprávnu ochranu detí, sťažnosť na priesťahy v konaní podaná na okresnom súde, podnet doc. JUDr. P. K., CSc., verejnému ochrancovi práv). V správaní sťažovateľky teda neboli zistené žiadne nedostatky, ktorých dôsledkom by mohlo byť spomalenie postupov konania v predmetnej veci.

C) Ďalším kritériom, podľa ktorého ústavný súd hodnotil, či v uvedenom konaní došlo ku zbytočným priesťahom, bol postup okresného súdu vo veci zverenia dieťaťa do výchovy a určenia výživného.

Okresný súd vo svojom vyjadrení namietal, že sťažnosť sťažovateľky bola podaná po rozhodnutí súdu prvého stupňa, ktoré ešte pred upresnením sťažnosti nadobudlo právoplatnosť, a z uvedeného dôvodu žiadal sťažnosti sťažovateľky nevyhovieť. V súlade s vyššie spomínanou judikatúrou (pozri I. ÚS 10/98) možno konštatovať, že ústavné právo na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov sa v zásade splní až právoplatným rozhodnutím štátneho orgánu, na ktorom sa osoba domáha odstránenia právnej neistoty ohľadne svojich práv. V zmysle § 18 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde sa konanie pred ústavným súdom začína dňom doručenia návrhu na začatie konania, ktorý je podaný subjektom na podanie takéhoto návrhu oprávneným. Sťažnosť sťažovateľky bola ústavnému súdu doručená 27. februára 2003 v súlade s § 18 ods. 2 zákona o ústavnom súde. Uznesenie č. k. Nc 780/87-85 z 13. januára 2003, ktorým bol schválený súdny zmier uzavretý medzi účastníkmi konania, nadobudlo právoplatnosť 28. marca 2003. Sťažovateľka si teda svoje právo na ochranu svojho základného práva uplatnila na ústavnom súde ešte pred nadobudnutím právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej, a preto ústavný súd uvedenú

námietku okresného súdu neakceptoval. Otázka včasnosti podania sťažnosti bola napokon vyriešená už pri jej predbežnom prerokovaní 21. augusta 2003.

Ústavný súd neakceptoval ani argumentáciu okresného súdu týkajúcu sa dosahu okolností, za ktorých bolo pred ním predmetné konanie skončené súdnym zmierom, na rozhodnutie o sťažnosti v merite. Samotný fakt, že okresný súd po viac ako 14 rokoch ukončil predmetné konanie rozhodnutím vo veci samej (uznesením o schválení zmiery), ktorým boli podľa neho spravodlivo a korektne vysporiadané vzťahy medzi účastníkmi konania, nie je relevantný pre posúdenie otázky porušenia základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov (pozri mutatis mutandis napr. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Číž v. Slovenská republika zo 14. októbra 2003, No 66142/01, § 59, § 60).

Pre posúdenie namietaného porušenia základného práva na konanie bez zbytočných prieťahov, resp. v primeranej lehote podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, čl. 38 ods. 2 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru nie je v zásade podstatné to, z akého dôvodu predmetné konanie skončilo, ale to, či v ňom bolo postupované bez zbytočných prieťahov alebo v primeranej lehote.

Postup pri doručovaní súdnych písomností a dožiadaní medzi bývalou Československou socialistickou republikou a bývalou Maďarskou ľudovou republikou bol upravený vyhláškou ministra zahraničných vecí č. 91/1962 Zb. o Zmluve medzi Československou socialistickou republikou a Maďarskou ľudovou republikou o úprave právnych vzťahov vo veciach občianskych, rodinných a trestných, ktorá bola zrušená a nahradená novou medzištátnou zmluvou podpísanou 28. marca 1989 uverejnenou v Zbierke zákonov Slovenskej republiky ako oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 63/1990 Zb. o uzatvorení Zmluvy medzi Československou socialistickou republikou a Maďarskou ľudovou republikou o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach, ktorá je doposiaľ v platnosti. Zmluvné strany si vo vyššie spomínaných medzištátnych zmluvách dohodli priame doručovanie súdnych i mimosúdnych spisov, priame zasielanie dožiadaní medzi svojimi príslušnými orgánmi, ako aj preukazovanie doručenia tzv. dokladom o doručení

s presne stanovenými náležitosťami. Napriek skutočnosti, že okresnému súdu až do roku 2002 nebol doručený žiadny doklad o doručení písomností, ktorý by jednoznačne preukazoval doručenie písomností maďarskému súdu, okresný súd zostával vo svojom prístupe k vzniknutej závade v doručení pasívny a nehľadal ďalšie možnosti či spôsoby dosiahnutia súčinnosti zo strany maďarského súdu. Uvedený prístup okresného súdu bol príčinou vzniku dlhých období jeho nečinnosti v predmetnom konaní, ktoré mali výrazný vplyv na doterajšiu dĺžku konania.

V rámci svojej judikatúry už ústavný súd vyslovil, že napriek tomu, že jurisdikcia ústavného súdu („rationae temporis“) sa vzťahuje na obdobie po 15. februári 1993, v rámci posúdenia základnej otázky – či sa vec podnecovateľky prerokovala na okresnom súde v zmysle čl. 48 ods. 2 ústavy bez zbytočných priet'ahov – treba prihliadnuť aj na deň začatia konania na okresnom súde a dobu, ktorá v konaní uplynula do 15. februára 1993 (III. ÚS 18/00). Ústavný súd preto pri svojom rozhodovaní v súlade so spomínanou judikatúrou prihliadol aj na skutočnosť, že do založenia jurisdikcie ústavného súdu 15. februára 2003 predmetné konanie trvalo viac ako 5 rokov (návrh bol sťažovateľmi podaný na okresnom súde 23. decembra 1987).

Prvý úkon, ktorý vo veci konajúci sudca okresného súdu urobil v období po založení jurisdikcie ústavného súdu v predmetnej veci, bolo vytýčenie pojednávania pokynom z 23. januára 1998. Obdobie od 15. februára 1993 do 23. januára 1998 možno označiť za prvé obdobie nečinnosti okresného súdu v uvedenom konaní, ktoré trvalo viac ako 4 roky a 11 mesiacov. Ústavný súd v rámci preskúmania ďalšieho priebehu konania zistil, že bolo taktiež poznačené nečinnosťou okresného súdu. Okresný súd v období od 16. novembra 1998 (pojednávanie vo veci) až do 16. júla 2002 (uznesenie okresného súdu, ktorým nechal vyhotoviť preklady listín), teda v období trvajúcim 3 roky a 8 mesiacov, opätovne v predmetnej veci nekonal.

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti možno teda konštatovať, že vo viac ako 14-ročnom konaní bol okresný súd spolu nečinný viac ako 8 rokov a 7 mesiacov. Nečinnosť okresného súdu v období 8 rokov a 7 mesiacov v tomto konaní bez toho, aby jeho postupu bránila zákonná prekážka, je preto potrebné považovať za zbytočné priesťahy v konaní v zmysle čl. 48 ods. 2 ústavy.

S ohľadom na vyššie uvedené nemožno dobu predmetného konania vedeného na okresnom súde považovať za ústavne akceptovateľnú vo vzťahu k základnému právu na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a ani k právam podľa čl. 38 ods. 2 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Ústavný súd preto dospel k záveru, že uvedené práva sťažovateľky ako účastníčky v konaní boli porušené.

3. Sťažovateľka vo svojej sťažnosti žiadala aj o priznanie finančného zadosťučinenia vo výške 336 720 Sk z dôvodu nemajetkovej ujmy, ktorú utrpela, spočívajúcej „*vo vyvíjaní maximálneho až úporného úsilia na ochrane práv svojho dieťaťa, čím sťažovateľka po celú dobu trvania súdneho konania žila v psychickom napätí až v strese*“.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Podľa ustanovenia § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

Podľa ustanovenia § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde má primerané finančné zadosťučinenie povahu náhrady nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch.

Pretože porušenie základného práva sťažovateľky, ktoré ústavný súd zistil, nemožno napraviť obnovením stavu pred jeho porušením a výrok ústavného súdu deklarujúci toto porušenie nemožno vzhľadom na okolnosti prípadu považovať za dostatočnú a účinnú nápravu, priznal ústavný súd sťažovateľke primerané finančné zadosťučinenie.

Ústavný súd považoval v tomto prípade za primerané priznať sťažovateľke sumu 150 000 Sk. Táto suma zohľadňuje najmä: a) dĺžku zbytočných prietahov v konaní (osem rokov a 7 mesiacov nečinnosti ohľadne zverenia do výchovy a určenia výživného); b) skutočnosť, že konanie okresného súdu v citlivej oblasti starostlivosti o maloletých v zmysle § 176 a nasl. Občianskeho súdneho poriadku, ktoré začalo, keď mal syn sťažovateľky štyri roky, neskončilo ani do nadobudnutia jeho plnoletosti a c) s okolnosťami uvedenými pod a) a b) spojenú nemajetkovú ujmu sťažovateľky spočívajúcu v jej psychickej záťaži a pocite právnej neistoty.

Pri určení výšky primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza Európsky súd pre ľudské práva, keď priznáva spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu. Súčasne sa pritom riadil úvahou, že cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je zmiernenie nemajetkovej ujmy, nie prípadná náhrada škody (II. ÚS 58/02, III. ÚS 111/02).

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti ústavný súd vo zvyšnej časti uplatnenému primeranému finančnému zadosťučineniu v návrhu sťažovateľky nevyhovel.

4. Sťažovateľka prostredníctvom svojho právneho zástupcu žiadala priznať náhradu trov konania pred ústavným súdom pozostávajúcich z dvoch úkonov právnej služby v uvedenom konaní spolu vo výške 8 541 Sk vyčíslenú ako jedna tretina výpočtového základu za dva úkony právnej služby 2 x 4 270,33 Sk v zmysle ustanovení § 13 ods. 8 v spojení s § 1 ods. 3 a § 19 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb (ďalej len „vyhláška č. 163/2002 Z. z.“).

Ústavný súd pri rozhodovaní o trovách požadovaných právnym zástupcom sťažovateľky vychádzal z ustanovenia § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde, podľa ktorého ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania jeho trovy.

Podľa ustanovenia § 13 ods. 8 vyhlášky č. 163/2002 Z. z. ak predmet sporu nie je ocniteľný peniazmi, odmena za jeden úkon právnej služby je jedna tretina výpočtového základu.

Predmet konania - ochrana základných ľudských práv a slobôd - je v zásade nevyjadriteľný v peniazoch a je nezameniteľný s primeraným finančným zadosťučinením, ktoré predstavuje náhradu nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch (III. ÚS 29/03, III. ÚS 34/03).

Podľa § 1 ods. 3 vyhlášky č. 163/2002 Z. z. výpočtovým základom je priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za prvý polrok predchádzajúceho kalendárneho roka.

Podľa oznámenia Štatistického úradu Slovenskej republiky za prvý polrok 2002 dosahovala priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky výšku 12 811 Sk.

Ústavný súd zistil, že uplatnená suma trov právneho zastúpenia spolu 8 541 Sk neodporuje platným právnym predpisom. Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby uskutočnený v období od 1. januára 2003 v konaní pred ústavným súdom predstavuje 4 270 Sk a hodnota režijného paušálu 128 Sk. Ústavný súd preto priznal náhradu trov právneho zastúpenia v celej výške uplatnenej právnym zástupcom sťažovateľky.

Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. novembra 2003